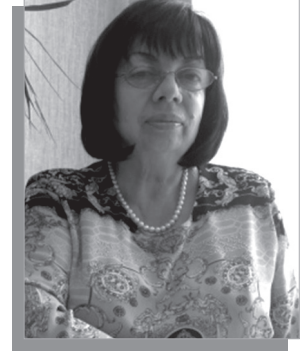

DOI: <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2024-56-1-25>
УДК 332.012.2

О. С. МАРЧЕНКО

докторка економічних наук, професорка,
професорка кафедри фінансового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: o.s.marченко@nlu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4761-9620>
Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56835379300>

ПОТЕНЦІАЛ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ: ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ПОЛІСТРУКТУРНІСТЬ¹

У статті обґрунтовано наукову доцільність і практичне значення визначення потенціалу соціальної відповідальності бізнесу як спеціального об'єкта економічного аналізу. Розкрито основні характеристики потенціалу соціальної відповідальності бізнесу, його структуру, що включає ресурсний і функціональний потенціали, поліструктурність. Охарактеризовано соціальний та екологічний потенціали як функціональні складники потенціалу соціальної відповідальності бізнесу.

Ключові слова: соціальна відповідальність бізнесу, соціально відповідальний бізнес, соціально відповідальна поведінка, бізнес-потенціал, потенціал соціальної відповідальності, соціальний та екологічний потенціали, поліструктурність потенціалу соціальної відповідальності бізнесу.

JEL Classification: L21, L26, M 14, M21.

Постановка проблеми. У сучасний період дослідження потенціалу соціально відповідального бізнесу як фактору сталого суспільного розвитку актуалізуються, що обумовлено такими взаємопов'язаними причинами:

¹ Роботу виконано в межах цільової комплексної програми «Соціально-економічна модернізація України та формування інноваційної моделі розвитку» (номер державної реєстрації 0111u000961).

© Марченко О. С., 2024. Стаття публікується на умовах ліцензії Creative Commons – Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).

Статтю розміщено на сайті збірника: <http://econtlaw.nlu.edu.ua>.

по-перше, у глобальному аспекті відбувається формування нового бізнес-середовища (нова глобалізація, цифрова економіка, економіка шерингу тощо), вимоги, виклики та загрози якого є факторами трансформацій форм, процесів та екосистем бізнесу, у тому числі моделей його соціально відповідальної поведінки;

по-друге, на національному рівні соціальна відповідальність українського бізнесу в умовах війни та формування воєнної економіки набула нового змісту та нових форм [1];

по-третє, на мікроекономічному рівні соціальна спрямованість бізнесу характеризується новими напрямками, методами та заходами.

Сучасні трансформації соціальної відповідальності бізнесу зумовлюють необхідність удосконалення та оптимізації його потенціалу, що потребує системного наукового аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники теоретико-прикладних аспектів формування та реалізації бізнес-потенціалу суб'єктів господарювання, як правило, зосереджуються на розкритті його загальних характеристик як цілісної системи, структури, методів оцінювання, оптимізації [2; 3]. Певний розвиток притаманний дослідженням таких складників бізнес-потенціалу, як соціальний та екологічний потенціали [4; 5], але, по-перше, не отримали належного рівня розкриття їхній взаємозв'язок і роль їх у забезпеченні сталого розвитку бізнесу, який характеризується єдністю його економічних, соціальних та екологічних факторів та результатів. По-друге, бізнес-потенціал у цілому та його складники, зокрема соціальний та екологічний потенціали, не аналізуються дослідниками в контексті ресурсного забезпечення соціально відповідального бізнесу. По-третє, потенціал соціальної відповідальності бізнесу не визначено як спеціальний об'єкт економічного аналізу в його теоретичному і прикладному напрямках.

Формулювання цілей. Метою статті є розкриття сутнісних характеристик і поліструктурності потенціалу соціальної відповідальності бізнесу на основі системного та структурно-функціонального підходів.

Виклад основного матеріалу. Дослідження потенціалу соціальної відповідальності бізнесу базується на такому:

– концепції соціальної відповідальності бізнесу [6; 7]. Поняття «соціально відповідальний бізнес» визначає відповідальну поведінку суб'єктів господарської діяльності за вплив їхніх рішень і дій на суспільство, навколишнє природне середовище, яка сприяє сталому розвитку суспільства, зокрема забезпеченню добробуту населення; враховує очікування суб'єктів господарської діяльності та суспільства; відповідає законодавству і міжнародним нормам поведінки; інтегрована в діяльність суб'єкта господарської діяльності [8].

Важливо підкреслити, що аналізується потенціал соціальної відповідальності бізнесу, а не корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), незважаючи на їхні загальні риси та принципи. Це зумовлено тим, що КСВ, як концепція соціальної відповідальності бізнес-організацій корпоративного типу, не охоплює всіх організаційно-економічних форм господарської діяльності, наприклад унітарні підприємства;

- системному підході до аналізу бізнес-потенціалу як структурованої сукупності ресурсів, можливостей та здатностей підприємства досягати цілей господарської діяльності в умовах мінливого бізнес-середовища [9];

- структурно-функціональному підході до визначення взаємопов'язаних складників бізнес-потенціалу [3; 10; 11] та потенціалу соціальної відповідальності бізнесу.

На рисунку 1 відображено концептуальну модель потенціалу соціальної відповідальності бізнесу, що демонструє алгоритм його дослідження: бізнес-потенціал підприємства, його структура та мобілізаційна і забезпечувальна функції, потенціал соціальної відповідальності підприємства, його складники – ресурсний та функціональний потенціали; соціальний та екологічний потенціали.

Бізнес-потенціал підприємства

Підприємство є цілісною соціально-господарською системою, реалізація функцій якої спирається на його потенціал, структура якого визначається цілями бізнесу та має ресурсні, функціональні, результативні характеристики. За сферами діяльності підприємства його функції можна поєднати в такі групи, як економічні (господарські) та соціально-екологічні функції, здійснення яких забезпечується організаційно-управлінською функцією.

Виходячи з цього, комплексними складниками бізнес-потенціалу підприємства є:

- потенціал здійснення та розвитку господарської діяльності підприємства – це його економічний (господарський) потенціал, що забезпечує здійснення таких функцій бізнесу, як виробнича, збутова, ринкова, фінансово-інвестиційна, інноваційна та ін.;

- потенціал реалізації та розвитку соціальної функції бізнесу – соціальний потенціал;

- потенціал реалізації та розвитку екологічної функції бізнесу – екологічний потенціал;

- організаційно-управлінський потенціал як організаційна спроможність підприємства та ключові компетенції його персоналу щодо управління бізнес-процесами.

Ці складники бізнес-потенціалу підприємства є взаємопов'язаними:

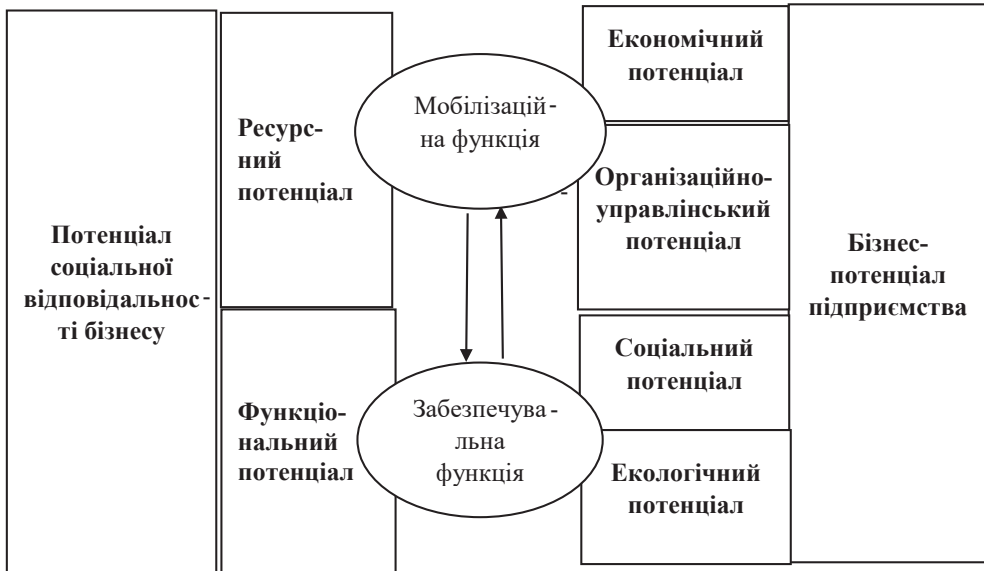

Рис. 1. Концептуальна модель потенціалу соціальної відповідальності бізнесу (розроблено автором)

– економічний потенціал як ресурсна основа досягнення цілей господарської діяльності підприємства визначає можливості реалізації його соціальної та екологічної функцій;

– соціальний та екологічний потенціали є чинниками та мірою господарської та організаційно-управлінської спроможності підприємства забезпечити соціально ефективну реалізацію економічного потенціалу, що безпосередньо залежить від створення гідних умов праці та розвитку персоналу, впровадження та використання екотехнологій, виконання вимог екологічної безпеки виробництва, гармонійних зв'язків із громадськістю, репутації підприємства та ін.;

– організаційно-управлінський потенціал як сукупність ресурсів, процесів, заходів, можливостей ефективного управління господарською діяльністю підприємства є невід'ємним складником бізнес-потенціалу загалом та його складників – економічного, соціального, екологічного потенціалів.

Таким чином, бізнес-потенціал підприємства можна охарактеризувати як інтегративну єдність його економічного, організаційно-управлінського, соціального та екологічного потенціалів. Кожен складник бізнес-потенціалу підприємства має власну структуру, їхні формування та оптимізацію, як і біз-

нес-потенціалу в цілому, спрямовано на забезпечення ресурсної синергії функцій бізнесу.

У контексті ролі взаємопов'язаних складників потенціалу підприємства в забезпеченні його соціально відповідальної поведінки слід підкреслити:

– економічному та організаційно-управлінському потенціалам притаманна мобілізаційна функція, змістом якої є забезпечення соціальної діяльності підприємства необхідними ресурсами – виробничими, ринковими, фінансовими, інтелектуальними, інформаційними, організаційними та ін.;

– соціальному та екологічному потенціалам, які є мірою можливостей реалізації підприємством програм і заходів соціальної спрямованості, притаманна функція забезпечення досягнення цілей його соціальної діяльності шляхом оптимального використання бізнес-потенціалу в цілому.

Потенціал соціальної відповідальності є складником та трансформаційною формою бізнес-потенціалу підприємства.

Потенціал соціальної відповідальності бізнесу

Потенціал соціальної відповідальності бізнесу за ресурсно-функціональним підходом є сукупністю ресурсів, можливостей, здатностей підприємства здійснювати соціальні програми та заходи в поточному та довгостроковому періодах і сприяти досягненню цілей сталого суспільного розвитку.

Потенціал соціальної відповідальності бізнесу, з одного боку, залежить від рівня, масштабу, ефективності реалізації потенціалу підприємства в господарському процесі. Також він є ресурсною базою соціально відповідального використання бізнес-потенціалу підприємства, ведення соціально відповідального бізнесу.

Важливо підкреслити, що залежно від рівня соціальної активності підприємства потенціал соціальної відповідальності бізнесу може мати такі економічні форми (рис. 2):

1) складник бізнес-потенціалу підприємства, що може бути соціально інертним або мати низький, середній та високий рівні соціальної активності. Відповідно до цього, частка потенціалу соціальної відповідальності, інтегрованого в бізнес-потенціал підприємства, буде різною – від мінімальної до значної. Зростання частки потенціалу соціальної відповідальності свідчить про трансформаційні зміни бізнес-потенціалу, зумовлені зростанням соціальної активності підприємства;

2) потенціал соціально відповідального бізнесу, ресурси та функції якого визначаються потребами та вимогами сталого суспільного розвитку. У цьому випадку потенціал соціальної відповідальності є трансформаційною формою бізнес-потенціалу підприємства в цілому.

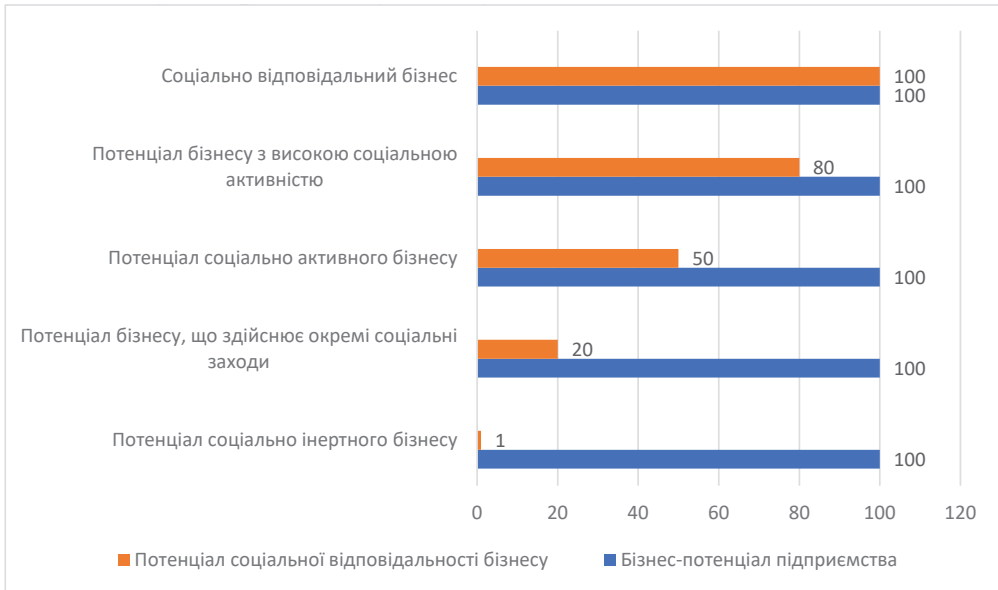

Рис. 2. Форми потенціалу соціальної відповідальності бізнесу за критерієм рівня соціальної активності підприємства (складник бізнес-потенціалу; трансформаційна форма бізнес-потенціалу)

У структурі потенціалу соціальної відповідальності бізнесу слід виокремити такі взаємопов'язані елементи:

1) ресурсний потенціал соціальної відповідальності бізнесу, який формують, по-перше, ресурси, що є складниками економічного потенціалу та використовуються для здійснення соціально-екологічних заходів підприємства – матеріальні, фінансові, інформаційні, інтелектуальні тощо. Від рівня ефективності економічного потенціалу залежать можливості здійснення підприємством програм соціального розвитку внутрішньофірмового, регіонального та національного рівнів, їхні регулярність та масштаб. По-друге, це ресурси організаційно-управлінського потенціалу підприємства, зокрема ключові компетенції менеджменту у сфері соціальної відповідальності бізнесу; по-третє, специфічні ресурси здійснення підприємством соціальної та екологічної функцій;

2) функціональний потенціал соціальної відповідальності бізнесу, що поєднує соціальний та екологічний потенціали підприємства, цільовим призначенням яких є забезпечення заходів та програм соціальної відповідальності бізнесу на основі оптимального використання ресурсного потенціалу.

Ресурсний та функціональний потенціали характеризуються власною структурою, що дає підстави для висновку про поліструктурність потенціалу соціальної відповідальності бізнесу.

Функціональний потенціал соціальної відповідальності бізнесу

Функціональний потенціал формують соціальний та екологічний потенціали соціально відповідальної поведінки бізнесу.

Соціальний потенціал – це ресурси, можливості та здатності підприємства досягати цілей соціально відповідального бізнесу, реалізації його внутрішньої соціальної функції – насамперед це соціальне забезпечення, захист та розвиток персоналу, та зовнішньої соціальної функції – здійснення соціальних заходів та програм локального, регіонального та національного рівнів. Мета реалізації соціального потенціалу – це забезпечення максимально можливого рівня гармонізації відносин підприємства з громадськістю, його репутації, довіри між суб'єктами внутрішніх та зовнішніх соціально-економічних відносин, що є умовою та фактором сталого розвитку та ефективності бізнесу.

Соціальний потенціал підприємства є поліструктурним: по-перше, це сукупність певних структурних елементів, по-друге, кожен його складник також структуровано.

1. За критерієм рівня соціального потенціалу (особистісний, груповий, колективний) основні складники такі:

– особистісний соціальний потенціал працівників підприємства – сукупність особистісних якостей, навички soft skills, здатності працівників підприємства, що в сукупності формують їхню трудову поведінку (лояльну, опортуністичну) щодо досягнення цілей підприємства;

– соціальний потенціал певних груп персоналу (виробничий, обслуговуючий, управлінський персонал) як потенціал соціальної взаємодії певних груп персоналу, здатності їх до співпраці щодо досягнення цілей бізнесу;

– соціальний потенціал персоналу в цілому (трудового колективу), що визначає можливості забезпечення гармонізації та реалізації інтересів працівників та бізнесу, запобігання та подолання конфлікту інтересів, здійснення соціального партнерства.

2. За критерієм джерел формування та розвитку потенціалу соціальної діяльності підприємства слід розрізняти:

– внутрішній соціальний потенціал: ресурси та можливості соціальної діяльності, що забезпечуються внутрішнім середовищем підприємства;

– зовнішній соціальний потенціал: ресурси та можливості соціальної діяльності, джерелом яких є зовнішнє середовище підприємства, зокрема відносини з громадськістю, зовнішні мережі бізнесу, бізнес-екосистема тощо.

Інтегрувальним чинником соціального потенціалу, що є поліструктурним, є потенціал організаційної спроможності підприємства щодо забезпечення його формування, єдності та синергії складників, ефективної реалізації та розвитку (рис. 3).

Рис. 3. Структура соціального потенціалу бізнесу за критеріями рівня та джерел його складників

3. За ресурсним критерієм основні складники соціального потенціалу бізнесу такі:

- потенціал внутрішньої соціальної інфраструктури, який відображає ресурси та можливості налагодження продуктивних соціальних зв'язків між членами трудового колективу – потенціал внутрішніх соціальних мереж;

- потенціал зовнішньої соціальної інфраструктури, який включає ресурси та можливості налагодження ефективних соціальних зв'язків із постачальниками, клієнтами, посередниками та ін. – потенціал зовнішніх соціальних мереж;

- соціальні об'єкти підприємства;

- фінансові ресурси соціальних гарантій персоналу, соціального забезпечення, фінансування соціальної діяльності, соціальних інвестицій, соціальних програм тощо;

- потенціал соціальної політики підприємства як стратегічні та поточні цілі соціальної захищеності та забезпеченості працівників;

– потенціал кадрової політики, спрямованої на формування сприятливого соціально-психологічного клімату в колективі;

– організаційно-управлінський складник – організаційна спроможність підприємства реалізовувати соціальну функцію;

– репутаційний потенціал відносин із громадськістю.

4. За ресурсно-результативним критерієм структуру соціального потенціалу підприємства характеризує його блочна модель, що включає п'ять блоків:

– блок соціальних ресурсів підприємства – насамперед це мережі міжособистісних, внутрішньоорганізаційних, міжорганізаційних відносин, пов'язаних із господарською діяльністю підприємства та його соціальною функцією;

– блок соціальних витрат підприємства, пов'язаних зі здійсненням соціальних програм;

– блок соціальних інвестицій бізнесу [12; 13]. Обґрунтованою є думка української дослідниці Н. Г. Панченко (N. G. Panchenko), що соціальні інвестиції – одна з найбільш масштабних форм реалізації практик корпоративної соціальної відповідальності. Подібні інвестиції формують соціальний капітал компаній і сприяють їхньому сталому розвитку, підвищують інвестиційну цінність самого бізнесу [14];

– блок організаційної спроможності підприємства щодо реалізації соціальної функції – формування, збереження та накопичення соціальних ресурсів здійснення соціальних програм та виконання соціальних зобов'язань бізнесу;

– блок соціально-економічних результатів реалізації соціальної функції – це економічні та соціальні (зовнішні та внутрішні) ефекти соціально відповідальної поведінки бізнесу, наприклад: підвищення мотивації персоналу, зростання продуктивності праці, підвищення лояльності споживачів до бренда та продукції підприємства, соціальний розвиток регіону, забезпечення зайнятості та ін.

Соціальний складник функціонального потенціалу соціальної відповідальності бізнесу тісно взаємопов'язано з його екологічним складником.

Екологічний потенціал підприємства – це потенціал реалізації його екологічної функції, сукупність ресурсів забезпечення екоорієнтованості бізнесу та здатність підприємства здійснювати ефективні заходи, спрямовані на мінімізацію екологічних ризиків господарської діяльності в поточному та довгостроковому періодах. Рівень екологічного потенціалу є мірою здатності підприємства забезпечити екологічну рівновагу в системі «суспільство-виробництво-природа» [5], його спроможності виконувати господарські функції, забезпечуючи максимально можливу корисність без шкоди довкіллю, населенню, персоналу [15].

Екологічний потенціал є поліструктурним, кожен його складник має певну структуру, елементи якої інтегруються для досягнення цілей екологічної діяльності підприємства.

1. Ресурсна структура екологічного потенціалу включає:

– техніко-технологічний складник (потенціал): основні та оборотні фонди здійснення природоохоронних заходів, нематеріальні активи та технології екоорієнтованого бізнесу;

– кадровий складник (потенціал) – працівники екологічних служб підприємства;

– інтелектуально-інформаційний складник (потенціал) реалізації екологічної функції підприємства;

– фінансовий складник (потенціал) – фінансові ресурси та технології фінансування екологічних заходів, екологічних інвестицій бізнесу;

– організаційно-управлінський складник (потенціал) – екологічний менеджмент.

2. За ресурсно-результативним підходом складниками екологічного потенціалу є:

– ресурсний потенціал – сукупність матеріальних, нематеріальних, трудових, фінансових ресурсів реалізації екологічної функції соціально відповідального бізнесу;

– потенціал організаційної спроможності підприємства здійснювати ефективну екологічну діяльність;

– результативний потенціал, що характеризується реальними економічними та соціальними ефектами від природоохоронних заходів підприємства, наприклад: приріст грошової оцінки реалізованої продукції, отриманої завдяки повній утилізації сировинних, паливно-енергетичних та інших матеріальних ресурсів унаслідок здійснення природоохоронних заходів.

Висновки. Рівень соціальної відповідальності бізнесу є мірою його ділової репутації та безпосередньо впливає на ефективність і конкурентоспроможність підприємства, лояльність клієнтів, відносини з громадськістю, економічні та соціальні мережі бізнес-організацій, що є умовами досягнення стратегічних та поточних цілей господарської діяльності. Соціально відповідальна поведінка суб'єктів господарювання є чинником сталого розвитку бізнесу та суспільства в цілому. Її масштаб і результати залежать від потенціалу соціальної відповідальності бізнесу, висновки дослідження якого розкривають положення:

1) важливим напрямом досліджень соціальної відповідальності бізнесу є системний аналіз її потенціалу як сукупності ресурсів, можливостей і здатностей бізнес-організацій здійснювати соціально-екологічні функції різного

рівня та масштабів, спрямовані на досягнення цілей сталого суспільного розвитку. Саме науковою доцільністю пояснюється актуальність виокремлення потенціалу соціальної відповідальності бізнесу у спеціальний об'єкт економічного аналізу, що має також і практичне значення. Категорія «потенціал соціальної відповідальності бізнесу» є науковим та методичним інструментарієм теоретичних та прикладних досліджень як сутності, напрямів, сучасних тенденцій соціально відповідальної поведінки бізнесу, так і трансформацій та напрямів оптимізації бізнес-потенціалів соціально активних суб'єктів господарської діяльності;

2) потенціал соціальної відповідальності бізнесу – це не тільки потенціал реалізації соціальної та екологічної функцій підприємства, це потенціал соціально відповідальної поведінки бізнесу в будь-якій сфері ділової активності, потенціал здійснення всіх функцій підприємства як соціально-господарської системи;

3) потенціал соціальної відповідальності бізнесу є потенціалом його сталого розвитку, що поєднує ресурси, гармонізує цілі та забезпечує результати відповідального ставлення суб'єктів господарювання до економічних, соціальних та екологічних інтересів та вимог суспільства;

4) складниками потенціалу соціальної відповідальності бізнесу є:

– ресурсний потенціал, формування якого є функцією економічного та організаційно-управлінського потенціалів підприємства як структурних елементів його бізнес-потенціалу;

– функціональний потенціал, що включає соціальний та екологічний потенціали. Функціональний потенціал, з одного боку, інтегрує для досягнення цілей сталого розвитку усі складові бізнес-потенціалу підприємства – виробничий, кадровий, фінансовий та інші потенціали, з іншого боку, має певні специфічні характеристики, визначені цілями та формами соціальної відповідальності бізнесу, рівнем його соціальної активності;

5) потенціал соціальної відповідальності є поліструктурним, що зумовлює необхідність забезпечення синергії його складників.

Подальше дослідження потенціалу соціальної відповідальності бізнесу буде спрямовано на визначення факторів досягнення позитивного синергетичного ефекту його реалізації як поліструктурної системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Миськів Г. В., Пасінович І. І. Сталий розвиток і соціальна відповідальність в умовах війни в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми економіки та управління». 2023. № 1. С. 21–36. DOI: <https://doi.org/10.23939/semi2023.01.021>.

2. Лисенко А. М., Коряк А. С. Поняття економічного потенціалу та концептуалізація підходів до його трактування. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2020. Вип. 5 (38). С. 221–227. DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.5\(38\).221-227](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.5(38).221-227).
3. Васьківська К. В., Лозінська Л. Д., Галімух Ю. О. Економічний потенціал підприємства в умовах змін: суть та характерні особливості. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.7>.
4. Жуковська В. М. Соціальний розвиток організації: потенціал, управління, інновації : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 352 с. URL: <https://knute.edu.ua/file/MjIxNw==/8d9aa37c28e4670ab595fe94442d9ff6.pdf> (дата звернення: 12.01.2024).
5. Малюк О. С. Формування системи показників оцінки екологічного потенціалу виробничого підприємства. *Економіка та суспільство*. 2017. Вип. 9. С. 853–858. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/148.pdf (дата звернення: 12.01.2024).
6. ISO 26000:2010 (2011). Guidance on social responsibility, and OECD Guidelines for Multinational Enterprises. URL: <https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/store/en/PUB100418.pdf> (дата звернення: 12.01.2024).
7. Кузьмін О. Є., Станасюк Н. С., Уголькова О. З. Соціальна відповідальність бізнесу: поняття, типологія та чинники формування. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2021. № 2 (6). С. 56–64. DOI: <https://doi.org/10.23939/smeu2021.02.056>.
8. Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року : схвалена розпорядж. Каб. Міністрів України від 24.01.2020 № 66-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-р> (дата звернення: 12.01.2024).
9. Алієв Р. Сутність поняття «потенціал підприємства» та його складники. *Підприємництво та інновації*. 2019. № 9. С. 54–59. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/9.8>.
10. Штик Ю. В. Розвиток та використання потенціалу бізнес-структур: фінансова, інвестиційна, екосистемна складова. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.4.111>.
11. Повстяний Г. В. Дослідження структури та класифікація видів потенціалу підприємства. *Ефективна економіка*. 2022. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.1.202>.
12. Іванова Т. В. Механізм соціально-відповідального інвестування на підприємствах. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2021. № 19. С. 160–163. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.19.2021.231976>.
13. Єфремова Н. Ф., Коваленко О. В., Присвітла О. В. Соціально відповідальні інвестиції: сутність та напрями спрямування. *Modern Economics*. 2019. № 13. С. 95-100. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V13\(2019\)-15](https://doi.org/10.31521/modecon.V13(2019)-15).
14. Панченко Н. Г. Соціальні інвестиції як провідний інструмент корпоративної соціальної відповідальності. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 63. С. 241–247. URL: <http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/1662/1/Panchenko.pdf> (дата звернення: 12.01.2024).

15. Касич А. О., Паламарчук В. А. Методика оцінювання рівня екологічної відповідальності промислових підприємств. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2022. № 1 (6). С. 26–37. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2022.1.3>.

REFERENCES

1. Myskiv, G., & Pasinovich, I. (2023). Stalyi rozvytok i sotsialna vidpovidalnist v umovakh viiny v Ukraini [Sustainable development and social responsibility under war conditions in Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Seriya "Problemy ekonomiky ta upravlinnia" – Journal of Lviv Polytechnic National University. Series of Economics and Management Issues*, 7(1), 22–36. <https://doi.org/10.23939/semi2023.01.021> [in Ukrainian].
2. Lysenko, A., & Koryak, A. (2020). Poniattia ekonomichnoho potentsialu ta kontseptualizatsiia pidkhodiv do yoho traktuvannya [The concept of economic potential and conceptualization of approaches to its interpretation]. *Tsentrlnoukrainskyi naukovyi visnyk. Ekonomichni nauky – Central Ukrainian Scientific Bulletin. Economic Sciences*, 5(38), 221–227. [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.5\(38\).221-227](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.5(38).221-227) [in Ukrainian].
3. Vaskivska, K., Lozinska, L., & Galimuk, Ju. (2020). Ekonomichnyi potentsial pidpriemstva v umovakh zmin: sut ta kharakterni osoblyvosti [The enterprise economic potential in the face of change: The essence and characteristics]. *Efektivna ekonomika – Efficient Economy*, 5. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.7> [in Ukrainian].
4. Zhukovska, V. M. (2018). *Sotsialnyi rozvytok orhanizatsii: potentsial, upravlinnia, innovatsii* [Social development of the organization: Potential, management, innovations]. Kyiv National University of Trade and Economics. <https://knute.edu.ua/file/MjIxNw==/8d9aa37c28e4670ab595fe94442d9ff6.pdf> [in Ukrainian].
5. Maliuk, O. S. (2017). Formuvannya systemy pokaznykiv otsinky ekolohichnoho potentsialu vyrobnychoho pidpriemstva [Formation of the system of indicators of evaluation of the ecological potential of the manufacturing enterprise]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 9, 853–858. https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/148.pdf [in Ukrainian].
6. *ISO 26000:2010. Guidance on social responsibility, and OECD Guidelines for Multinational Enterprises*. (2011). ISO. <https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/store/en/PUB100418.pdf>
7. Kuzmin, O. Ye., Stanasyuk, N. S., & Ugolkova, O. Z. (2021). Sotsialna vidpovidalnist biznesu: poniattia, typolohiia ta chynnyky formuvannya [Social responsibility of business: Concept, typology and formation factors]. *Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia ta problemy rozvytku – Management and Entrepreneurship in Ukraine: The Stages of Formation and Problems of Development*, 2(6), 56–64. <https://doi.org/10.23939/smeu2021.02.056> [in Ukrainian].
8. Kontseptsiia realizatsii derzhavnoi polityky u sferi spriyannia rozvytku sotsialno vidpovidalnoho biznesu v Ukraini na period do 2030 roku: Rozporiadzhennia Kabinety Ministriv Ukrainy vid 24.01.2020 No. 66-r [The concept of implementation of state policy in the sphere of promoting the development of socially responsible business in Ukraine for the period up to 2030: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated January 24, 2020]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80> [in Ukrainian].

9. Aliyev, R. (2019). Sutnist poniattia “potensial pidpriemstva” ta yoho skladnyky [The essence of the concept of “enterprise potential” and its components]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii – Entrepreneurship and Innovation*, (9), 54–59. <https://doi.org/10.37320/2415-3583/9.8> [in Ukrainian].
10. Shtyk, Yu. (2021). Rozvytok ta vykorystannia potentsialu biznes-struktur: finansova, investytsiina, ekosystemna skladova [Development and use of the potential of business structures: Financial, investment, ecosystem components]. *Efektivna ekonomika – Efficient Economy*, 4. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.4.111> [in Ukrainian].
11. Povstiany, H. V. (2022). Doslidzhennia struktury ta klasyfikatsiia vydiv potentsialu pidpriemstva [Research of the structure and classification of types of potential of the enterprise]. *Efektivna ekonomika – Efficient Economy*, 1. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.1.202> [in Ukrainian].
12. Ivanova, T. V. (2021). Mekhanizm sotsialno-vidpovidalnoho investuvannia na pidpriemstvakh [Mechanism of socially responsible investment at the enterprises]. *Ekonomichnyi visnyk NTUU “Kyivskiy politekhnichnyi instytut” – Economic Bulletin of NTUU “Kyiv Polytechnical Institute”*, 19, 160–163. <https://doi.org/10.20535/2307-5651.19.2021.231976> [in Ukrainian].
13. Efremova, N., Kovalenko, E., & Prysytla, O. (2019). Sotsialno vidpovidalni investytsii: sutnist ta napriamy spriamuvannia [Socially responsible investments: Essence and directions]. *Modern Economics*, 13, 95–100. [https://doi.org/10.31521/modecon.V13\(2019\)-15](https://doi.org/10.31521/modecon.V13(2019)-15) [in Ukrainian].
14. Panchenko, N. G. (2018). Sotsialni investytsii yak providnyi instrument korporativnoi sotsialnoi vidpovidalnosti [Social investments as a leading tool of corporate social responsibility]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti – Herald of the Economy of Transport and Industry*, 63, 241–247. <http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/1662/1/Panchenko.pdf> [in Ukrainian].
15. Kasych, A. O., & Palamarchuk, V. A. (2022). Metodyka otsiniuvannia rivnia ekolohichnoi vidpovidalnosti promyslovykh pidpriemstv [Methodology for assessing the environmental responsibility of industrial enterprises]. *Zhurnal stratehichnykh ekonomichnykh doslidzhen – Journal of Strategic Economic Research*, (1), 26–37. <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2022.1.3> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 15.01.2024

Стаття пройшла рецензування 08.02.2024

Стаття рекомендована до опублікування 28.03.2024

O. S. MARCHENKO

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Financial Law, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv

THE POTENTIAL OF SOCIAL RESPONSIBILITY OF BUSINESS: MAIN CHARACTERISTICS AND POLYSTRUCTURALITY

Problem setting. In the modern period research of the potential of socially responsible business as a factor of sustainable social development is being updated, which is due to the following interrelated reasons:

firstly, in the global aspect, it is the formation of a new business environment, the requirements, challenges and threats of which are factors in the transformation of business forms, processes and ecosystems, including models of its socially responsible behavior;

secondly, at the national level, the social responsibility of Ukrainian business in the conditions of war and the formation of a war economy has acquired a new meaning and new forms;

thirdly, at the microeconomic level, the social orientation of enterprises is characterized by new directions, methods and measures.

Modern transformations of the social responsibility of business determine the need to improve and optimize its potential, which requires systematic scientific analysis.

Recent research and publication analysis. In the modern period researchers of theoretical and applied aspects of the formation and implementation of the business potential of business entities, generally, focus on revealing its general characteristics as a complete system, structure, methods of evaluation, and optimization. A certain development is inherent in the study of such components of business potential as social and environmental potential, but, firstly, they did not receive a proper level of disclosure of their interrelationships and role in ensuring sustainable business development, which is characterized by the unity of its economic, social and environmental factors and results. Secondly, the business potential as a whole and its components, in particular social and environmental potential, are not analyzed by researchers in the context of resource provision of socially responsible business. Thirdly, the potential of social responsibility of business is not defined as a special object of economic analysis in both its theoretical and applied directions.

Paper objective. The purpose of the article is to reveal the essential characteristics and poly-structural potential of the social responsibility of business based on systemic and structural-functional approaches.

Paper main body. The study of the potential of social responsibility of business is based on:

- concepts of social responsibility of business;
- a systematic approach to the analysis of business potential as a structured set of resources, opportunities and capabilities of the enterprise to achieve the goals of economic activity in the conditions of a changing business environment;
- the structural-functional approach to determining the interconnected components of business potential and the potential of social responsibility of business.

According to the spheres of activity of the enterprise, its functions can be combined into such groups as purely economic and socio-ecological functions, the implementation of which is ensured by the organizational and management function. Based on this, according to the functional approach, the complex components of the enterprise's business potential are:

– the potential for implementation and development of the enterprise’s economic activity is its economic potential, which ensures the implementation of such business functions as production, sales, market, financial and investment, innovation, etc.;

– the potential for realization and development of the social function of business – social potential;

– the potential for implementation and development of the ecological function of business – ecological potential;

– organizational and management potential as a set of competencies of the enterprise as a business organization and its staff in terms of business process management.

Each component of the enterprise’s business potential has its structure, formation and optimization, like the business potential as a whole, is aimed at ensuring business resource synergy.

The potential for social responsibility of a business, on the one hand, depends on the level, scale, and effectiveness of realizing the potential of the enterprise in the economic process. On the other hand, it is a resource base for socially responsible use of the enterprise’s business potential, conducting socially responsible business.

Conclusion of the research. Socially responsible behavior of business entities is a factor in the sustainable development of business and society as a whole. Its scale and results depend on the potential of social responsibility of business, the conclusions of which reveals the situation:

1) the category “potential of social responsibility of business” is a scientific and methodical toolkit of theoretical and applied research on the essence, directions, modern trends of socially responsible business behavior, and transformations and directions for optimizing the business potential of socially active economic entities;

2) the potential of social responsibility of business is the potential of socially responsible business behavior in any sphere of business activity, the potential of performing all functions of the enterprise as a socio-economic system;

3) the potential of social responsibility of business is the potential of its sustainable development, which combines resources, harmonizes goals and ensures the results of the responsible attitude of business entities to the economic, social and environmental interests and demands of society;

4) components of the potential of social responsibility of business are:

– resource potential, the formation of which is a function of the economic, organizational and management potential of the enterprise as structural elements of its business potential;

– functional potential, which includes social and environmental potential and integrates all components of the enterprise’s business potential to achieve the goals of sustainable development;

5) the potential of social responsibility of business is polystructural, which determines the need to ensure the synergy of its components.

Short abstract for an article

Abstract. The article substantiates the scientific expediency and practical significance of determining the potential of social responsibility of business as a special object of economic analysis. The main characteristics of the potential of social responsibility of business, its structure, including resource and functional potentials, polystructure are disclosed. Social and environmental potentials as functional components of the potential of social responsibility of business are characterized.

Key words: social responsibility of business, socially responsible business, socially responsible behavior, business potential, potential of social responsibility, social and environmental potential, polystructure of the potential of social business responsibility.

Article details:

Received: 15 January 2024

Revised: 08 February 2024

Accepted: 28 March 2024

Рекомендоване цитування: Марченко О. С. Потенціал соціальної відповідальності бізнесу: основні характеристики та поліструктурність. *Економічна теорія та право*. 2024. № 1 (56). С. 25–41. DOI: <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2024-56-1-25>.

Suggested citation: Marchenko, O. S. (2024). Potensial sotsialnoi vidpovidalnosti biznesu: osnovni kharakterystyky ta polistruktturnist [The potential of social responsibility of business: Main characteristics and polystructurality]. *Ekonomichna teoriia ta pravo – Economic Theory and Law*, 1(56), 25–41. <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2024-56-1-25> [in Ukrainian].